

EL CATALÀ AVUI

JOSEP RUAIX

La redacció de la *Revista d'Igualada* m'ha convidat a tractar el tema de la llengua catalana avui. Agraïxo la invitació, perquè aquest tema m'interessa molt i fins m'apassiona, com suposo que deu interessar a la majoria dels lectors d'aquesta revista, vinculats d'alguna manera a la capital de l'Anoia, una comarca catalana pels quatre costats. Mirant de ser sintètic, com és el meu estil, divideixo el tema en dues parts: 1) aspectes sociolingüístics; 2) aspectes normatius.

ASPECTES SOCIOLINGÜÍSTICS

Pel que fa als aspectes sociolingüístics, és a dir, a l'ús i consideració del català, jo diria que avui s'hi observen uns claroscurs, que podem distribuir en tres grups.

El primer grup és el del reconeixement del català en els àmbits jurídic-polítics dins els quals, per a bé i per a mal, estem inclosos: l'Estat espanyol i la Unió Europea.

Dins l'Estat espanyol, amb els canvis en el govern central de l'any 2004 es van obrir algunes clarianes per a un efectiu reconeixement de la realitat plurinacional de l'Estat i, doncs, de la seva realitat plurilingüística. Bo i sabent que costarà, perquè arrosseguem una inèrcia centralista i castellanitzadora de tres segles, hem d'anar reclamant l'ús de la nostra llengua (i de les altres encara no reconegudes) al costat de la castellana en l'espai diguem-ne simbòlic: òrgans legislatius (Senat, on el tema ja és bastant madur, però també el

Congrés), correus (naturalment, amb els segells), exèrcit, documentació (passaports, DNI, etc.), monedes, matrícules, etcètera.

Dins la Unió Europea, i aprofitant-nos de la menció que la proposta de Constitució (malgrat que ara estigui encallada) fa sobre el «respecte envers la diversitat lingüística» i l'«atenció especial envers les llengües que siguin oficials en part d'un territori estatal», com també basant-nos en el nombre de catalanoparlants, superior al de parlants d'altres llengües oficials, així mateix hem d'anar reclamant el reconeixement del nostre idioma. En aquest sentit, s'han començat a fer alguns tímids passos, però encara som molt lluny de la normalitat.

El segon grup de claroscurs és el que afecta la unitat de la llengua catalana. Hi ha, desgraciadament, en aquests moments unes certes tendències disgregadores, sobretot al País Valencià, però també a les Balears i fins i tot al Principat mateix, que afecten des del nom de la llengua fins a la seva normativa. Sortosament, també hi ha persones i instàncies que reconeixen la unitat substancial de la llengua dels Països Catalans i que malden per fer-la efectiva. Es tracta, servint-nos de la veritat científica i del seny, de contrarestar aqueixes tendències centrífugues i potenciar tot allò que afavoreixi la consciència d'unitat. En aquest sentit, és una bona notícia la recent publicació del llibre titulat *El nom, la unitat i la normalitat*, i subtítulat *Informe sobre el reconeixement del català com a llengua oficial i pròpia del País Valencià*, d'Alfons Esteve, Francesc Esteve i Mercè Teodoro, un llibre molt clar, rigorós i documentat.

El tercer grup que ara destacaria pel que fa al seu caire de clarobscur és el de la immigració. Després de les diverses onades immigratòries del segle XX, en aquests darrers anys n'estem sofrint una altra. Com tots sabem, darrerament ha vingut molta gent als Països Catalans des de terres on es parlen llengües diferents de la nostra. Sortosament, i a diferència del que passava durant l'època franquista, ara disposem d'alguns mecanismes d'integració importants: l'escola, l'administració local i autonòmica, alguns mitjans de comunicació de masses, etc. Evidentment, cal enfortir aquests mecanismes, crear-ne d'altres (com ja s'ha començat a fer amb les anomenades «parelles lingüístiques») i, sobretot, anar fent calar en els catalanoparlants el missatge que som nosaltres els qui hem de fer natural i efectiu l'ús de la nostra llengua en tot el territori on històricament s'ha parlat. Existeix un dret a sortir de la misèria i, per tant, a emigrar a regions del planeta amb un nivell de vida més alt, però aquest dret s'ha de compaginar amb el manteniment de la identitat de l'espai d'acolliment. Confiam que, amb tacte i alhora fermesa, ho sabrem aconseguir, vencent el que algú ha anomenat la «fatiga de la catalanitat», que fa que alguns, sobretot el jovent que no recorda els temps de la prohibició del català, es passin massa fàcilment a la llengua dominant dins l'Estat espanyol, que és, òbviament, el castellà.

ASPECTES NORMATIUS

Pel que fa als aspectes normatius de la llengua, és a dir, al seu bon ús segons unes normes o uns models, voldria remarcar les xacres que el català pateix actualment, xacres que el qui signa, juntament amb altres estudiosos, procura de combatre amb els seus estudis, les seves publicacions i la seva activitat de conreador de la llengua. Esmentem algunes d'aquestes xacres que arrossega el català.

La primera, que és alhora la més important, és la «interferència del castellà». Com tots sabem, el català conviu, en inferioritat de condicions, amb

un idioma potentíssim com és el dels 300 milions d'hispanoparlants, i això comporta una interferència, unes distorsions, en la llengua menor i minoritzada. Aquesta interferència o aquestes distorsions afecten, actualment, tots els aspectes de la llengua, especialment el lèxic, la sintaxi i la fonètica (una mica menys, la morfologia i l'ortografia), i el pitjor és que la majoria de catalanoparlants, a còpia de patir-la, no se n'adona, de la xacra. Per això cal recomanar la lectura d'obres que ajudin a descobrir els diversos detalls de la castellanització lingüística, l'assistència a cursets o, simplement, l'atenció constant per defugir la subordinació del català al castellà. Com a exemples de castellanismes, especialment lèxics, transcriu els deu primers (els quals van seguits d'uns quants milers) que es troben en el *Diccionari auxiliar* que vaig publicar l'any 1996: *abanderado* (per *banderer, portabandera*), *abandono* (per *abandó, abandonament*), *abans de que* (per *abans que*), *abarcas* (per *abraçar, abastar*, etc.), *abasteixedor* (per *proveïdor, abastador*), *abasteixement* (per *abastament, proveïment*, etc.), *abastos* (per *avituallament*), *abatanar* (per *batanar*), *abatir* (per *abatre*), *abigarrat* (per *bigarrat, virolat*). Per altra banda, acaba de sortir un llibre, de poc gruix i amè, que també pot ser útil, entre molts altres, per a combatre els barbarismes: *Parlar bé el català no és gens difícil*, de diversos autors.

La segona xacra que patim, més important del que semblaria a primera vista, és el que podem anomenar «mecanicisme i ultracorrecció», que és precisament el fenomen contrari a l'anterior. Concretament, vol dir que, amb una actitud de voler evitar castellanismes a ultrança o de voler aplicar certes regles mal conegudes, hom violenta la veritable normativa i genuïnitat de l'idioma. Això s'esdevé en algunes pronúncies forçades (p.e., *Himàlaia* en lloc de *Himalaia*), en algunes grafies també forçades (p.e., *tennis* en lloc de *tenis*), en l'ordre de col·locació dels adjectius (p.e., *el blocatge indigne de Cuba* per *l'indigne blocatge de Cuba*), en la distribució de les preposicions a/en (p.e., *coses que es troben a la literatura* per *coses que es troben en la*

literatura), etc. Per a més casos i exemples, remeto al meu manual *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* (1994-1995), que conté un extens capítol dedicat a aquest fenomen.

Una tercera xacra que patim és la que jo anomeno «analogies antitradicionals». En efecte, en totes les llengües existeix una tradició, que es va transmetent de pares a fills, tradició que, com ja diu el nom mateix, tendeix a conservar la llengua del passat, i alhora una tendència a generalitzar regles que, tradicionalment, són limitades i circumscrites. En les llengües sanes, normals, la tendència analògica queda molt frenada pel pes de la tradició; en les llengües malaltes, minoritzades (com la nostra), l'analogia es desboca. Això passa, posem per cas, en els verbs, en què una sèrie de formes relativament noves tendeixen a sobreposar-se a les formes clàssiques (p.e., *poguer* per *poder*); passa, també, en el règim verbal (p.e., dient *el telefonaré* en lloc de *li telefonaré*) i amb mots o locucions que tendeixen a eixamplar molt el seu camp d'ús tradicional (p.e., el mot *només*).

Una quarta xacra que pateix el català, al meu entendre, és el que anomeno «aplicació precipitada de propostes infundades». Es tracta, certament, de casos ja més concrets i aïllats; però, per una banda, algun afecta un punt sintàctic molt bàsic i usual (la distinció entre les preposicions *per* i *per a*) i, per l'altra, és un fenomen revelador d'un tarannà propi de molts catalans i que, segons jo crec, ens fa mal: l'esnobisme, és a dir, les ganes de canviar, de ser moderns, d'estar al dia... en detriment de valors importants com són, en l'aspecte lingüístic, la claredat, la lògica, la coherència i la ja esmentada tradició. Lligada amb l'esnobisme que acabem d'apuntar, diguem també que s'observa en l'ús actual del català una certa «relaxació i empobriment», val a dir, un desinterès per parlar i escriure bé i una pèrdua de formes que enriqueixen el mitjà expressiu. Em sembla que no cal posar exemples, perquè la idea ja és prou clara.

I una cinquena xacra, de la qual em sap molt greu haver de parlar, és allò que jo en dic «novetats discutibles», vingudes d'instàncies que en principi

se suposa que actuen amb totes les garanties però que de fet, en alguns casos, actuen, o almenys així ens sembla a molts, amb desencert. El cas més clamorós de novetat discutible és el de les noves normes sobre el guionet, normes que han estat, amb raó, molt criticades i que, per tant, l'autoritat acadèmica hauria de rectificar, recordant aquella dita que fa «rectificar és de savis».

CONCLUSIÓ

En conclusió, podem dir que el català es troba, per una banda, en ple procés de *normalització*, és a dir, de generalització del seu ús en tots els àmbits de la vida social. És una tasca que en els anys vuitanta del segle passat semblava més fàcil i que posteriorment s'ha complicat; per això dèiem que presenta clarobscur. Però cal continuar-la, sense defallir, plantant-hi el coll, en primer lloc, els catalanoparlants i, després, mirant d'arrossegar-hi els nouvinguts. Per altra banda, pel que fa a la *normativització* o establiment de les normes de bon ús, del model de llengua, tampoc no la tenim aconseguida, malgrat l'encertadíssima i providencial labor que va realitzar Pompeu Fabra durant la primera meitat del segle XX. Tenim una sèrie de problemes que cal anar solucionant, amb la col·laboració dels experts i l'actitud moderadora de les instàncies acadèmiques. Per això, ja que hem esmentat Fabra, podríem acabar aquest article (volgudament sintètic i, per tant, incomplet) amb una seva frase, pronunciada en moments tant o més delicats que els que passem ara: «Cal no abandonar mai ni la tasca ni l'esperança.»

JOSEP RUAIX I VINYET (Moià, 1940). Eclesiàstic, gramàtic i escriptor. Llicenciat en Humanitats i en Filologia Clàssica, ha publicat una seixantena de títols d'obres sobre gramàtica, entre les quals *El català en fitxes* (1968), *Punts conflictius del català* (1989), *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* (1994-95), *Diccionari auxiliar* (1996), *Català progressiu* (1997) i *Català complet* (1997-98).